

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, VI. Váczikörut 23

hova minden küldemény intézendő.

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve. . . 8 frt.—

Félévre 4 » —

Negyedévre 2 » —

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom

Kevés a templom! — A new-yorki püspök a zsidókról. — Feld Zsigmond. Tárcezikk. Komor Gyulától. — Sir Montefiore Mózes naplója. — Deutsch Henrik pentateuch-fordítása. Ben Judától. — Az Aszrologia a zsidóknál. Lów Lipót művéből. — A vitalkozók. Rajz a lengyelországi zsidó népeletről. — Előfizetési felhívás. — Heti naptár. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — Zsidó szócikkek. Dr. Philipson Lajostól. — Hirdetések.

JELIGÉNK:

Nem egy atyánk van-e mindnyájunknak,
Nem egy Isten teremtett-e bennünkét,
Miért cselekednék hát hűtlenül a testvé
testvére ellen!

Malachi 2. f. 10. v

Kevés a templom!

Mindig benső megalégedésünkre szolgál, valahányszor tapasztaljuk, hogy hazánk legelső hitközségének előjárósága mily szép példát szolgáltat a hiveknek azáltal, hogy ünnepnapon kezdettől végig áhítatosan résztvesz az istentiszteletben, hogy ennek, mondhatni, első és utolsó látogatója; — a lefolyt sevuosz-ünnepen azonban mégis jobb szerettük volna, ha derék előjáróink az istentiszteletet egy időre ott hagyták volna, és kívülről szemlélték volna, mi történik a templom bejáratánál, esarnokában, lépcsőin, udvarán.

A ki nem látta, alig hiheti tán, hogy sevuosz napján a templomba özönlők valóságos csatákat vívtak egymás közt egy talpalatnyi helyért, s hogy agyonnyomásig megtelt nemesak a templom maga, — a dohány-utcai templomról szólnunk, — de annak előcsarnoka, lépcsőzete, sőt részben udvara is, hogy az imádkozni akarók egész serege a templom kapujától visszatért, s hogy nem egy volt ezek közt, ki *imádkozni* jött, de *káromkodva* fordult vissza, a miért «nem gondoskodik róla az előjáróság, hogy a községnek adófizető tagja, — akiket mi káromkodni hallottunk, véletlenül hitközségi tagok voltak — részt vehessenek az ünnepi istentiszteletben.»

Ismételjük: sajnáljuk, hogy az érdekes elő-

járóság szemtanuja nem volt e jeleneteknek, melyek arról győzték volna meg, miszerint *legfőbb ideje, hogy egy új templom megteremtéséhez hozzájárasson.*

El tudjuk képzelni a terheket, melyeket egy új imaház létesítése a hitközségre ró; ismerjük és méltányoljuk a működést is, melyet a hitközség kifejt; tudjuk, hogy csak mostaniba tette le zárkövét egy műnek, mely dicsőséget hoz nevére, de a melynek megteremtése elég nagy megerőltetésébe került; arról is van tudomásunk, hogy egy új leányiskola felállítása, melynek számára a hitközség ingyen kapott egy 70.000 frt értékű telket a várostól, mintegy becsületbeli kötelessége, de mind ezek daczára sem zárkozhatik el a hitközségi előjáróság az elől, mi minden hitközség *első és legszentebb kötelessége*, az elől t. i. hogy lehetővé legye, miszerint a ki templomba akar menni imádkozni, ezt meg is tehesse.

Vigyázzon a hitközség — vigyázzon, mert ő a felelős — hogy ugyanakkor, mikor nagy áldozatok árán közel hozza a tanulóifjúságot az istentisztelethez, a hit megismeréséhez, a hivek ezreit *el ne szoktassa* a templom látogatástól, annál is inkább, mert — fájdalom! — ezrével vannak, kiket alig csatol még más valami a zsidósághoz, mint az, hogy évente kétszer, háromszor el-eljárnak vagy egy félóra

a templomi istentiszteletre, hol új erőt és kitartást merítenek a zsidóságban való maradáshoz, melynek, lehet, hogy idővel hű, odaadó tagjai lesznek, míg ha elszakad e kapocs, elszakad a hit és kitartás is, és elvész tökéletesen felekezetünkre nézve.

Kórház szükséges, fölülte szükséges, és — a pesti hitközséghez illik, hogy fényes kórháza legyen, olyan, a milyent a Szabolcs-utca sarkán a humanitás örök dicsőségére emelt, de ha nem volna zsidó kórház a fővárosban, a beteg zsidó felvételnék tán más felekezetek, vagy a város kórházában, de ha templomban imádkozni vágyó zsidó helyet istenházában nem talál, imádkozni vajjon hová menjen? Tárva-nyitva állanak a más felekezetek templomai, de a hitközség alig tanácsolhatja a zsidó hívőnek, hogy ha sevuószkor imádkozni akar, menjen el a restaurált fővárosi plébániába.

Nincs elég temploma a fővárosi zsidóságnak. Évről-évre, sőt hónapról hónapra, hétről hétre akutabbá váló baj ez. 18 éve múlt, hogy a hitközség templomot emelt a Rombach-utcában, de 18 év óta megkétszerezedett a fővárosi zsidó lakosság száma, és nemcsak a lakosság, de az adózó hitközségi tagok száma is. 4700 beke-

lezett és közel 2000 be nem kebeleztet, de adózó a hitközségi tagok száma ma; mikor a Rombach-utcái templom épült, fele ennyi tagokkal sem rendelkezett a hitközség.

A dohány-utcái és a rombach-utcái templom emelése közt csak 12 év fekszik, míg a rombach-utcái templom létesítése óta 18 év múlt el, és új templom építésére komolyan még mindig nem foglalkoznak az intéző körök, daczára annak, hogy 1859 és 1871 közt korántsem emelkedett oly rohamosan a fővárosi zsidók száma, mint utolsó temploma építése óta.

Kevés a zsidó imaház a fővárosban. Mert a hívők csapatai nemcsak a dohány-utcái templom kapujától térnek vissza, a nélkül, hogy az imaház csarnokát megpillanthatták volna, de ugyan így járnak, kik ünnepnapon, különösen »mazkir« alkalmával kissé későn keresik fel *akármelyik* imaházat, melyek közt különben, eltekintve a rombach-utcái templomtól (a dohány-utcái 6000 embert könnyen fogadhat magában) egy sincsen, mely a hívők nagyobb tömegének helyt adhatna.

Bécsben 6 év óta négy templom épült, Berlinben hasonlóak voltak a viszonyok, mint minálunk, a mi egy év előtt arra vezette a hit-

Feld Zsigmond.

Irtá: Komor Gyula.

E hó 15-én másodszer nyílt meg a városligeti színház a magyar Tháliának; Ábrányi Emil kitűnő költő irt megnyitó előadásra prologot, és Jászay Mari, a nemzeti színház nagynevű heroinája szavalta el a lelkesítő szöveget, melyre zivatárszerűleg tört ki a közönség szünni nem akaró lapsa, és megrendültek a falak az éljenzéstől, melylyel kitüntették a szerzőt, a művésznőt és az — igazgatót, ki a hazai színészet ez új templomát megteremtette.

Ez alkalommal örömet emlékezem meg a derék igazgatóról, ki szakítva multjával, — melyet pedig épen-séggel nem volt oka restelnie, — német direktorból magyar igazgatóvá, német színészből magyar színész-szé lett.

Tudtommal a Feld Zsigmond esete páratlan a maga nemében. Dárdai, a népszínház jeleshangu tenoristája, a ki szintén hitsorsosunk, ugyanesak a német színpadról lépett át a magyarra; de hát 6 jóval fiatalabb Feldnél, és már gyermekkorában tudott magyarul, aztán meg Dárday az énekkel pótolhatja a kifejtés hiányosságát, míg Feld csak meglett férfi korában,

néhány évvel ezelőtt kezdte megtanulni a nyelvet. Német direktor korában csupán german művészekkel volt dolga, német volt mindig környozete, és így az »érintkezésből« nem tanulhatott magyarul az, ki Bécsben teljesen német nevelésben részesült.

De aztán neki adta magát a tanulásnak és nyelvtanból, olvasókönyvekből sajátította el hazánk édes zengzetes nyelvét.

Minden szabad idejét ennek szentelte, és minél tovább haladt a tanulásban, annál ritkábban játszott németül, annál kevesebbet beszélt azon a nyelven, melynek már annyi babért köszönhetett.

Ismerősei eleinte azt gondolták, hogy buzgósága csakhamar elfogja hagyni; képtelenségnek hitték, hogy a nyelvet egyáltalán fogja beszélhetni s azt meg épen-séggel nem akarták elhinni, hogy magyar színpadon foghatna játszani.

De Feldnek sikerült, a mit még senkisémet tett meg előtte: lemondott a német színészetéről, mely pedig aránytalanul nagyobb tért nyújtott tehetségének, és lett magyar színész-szé. Azelőtt olyannyira bő reper-toirejét természetesen elvesztette, nem játszhatja azokat a szerepeket, mikben annyi virtuozitást tudott

község egy részét, hogy a nagy hitközségtől *elszakadt*, de még mielőtt külön hitközséget alakítottak volna a malkotensek, a nagy hitközség engedett, és a f. évi főünnepekre már felavatják a 900.000 márkába kerülő új zsinagógát.

Nálunk erőszakos lépésre nem kerül a sor. A jelen előljáróság mindig feladata magaslatán állott, és a mely pillanatban belátja, hogy valódi szükség forog fenn, már azon is van, hogy segítsen rajta.

A lefolyt sevuósz-ünnep pedig ismét meggyőzhette érdemes előjáróinkat, hogy egy új templom építésére égető szükség van.

A new-yorki püspök a zsidókról.

Érdekes akeziót indított meg a new-yorki «American Hebrew» czimű tekintélyes folyóirat; kérdéseket intézett számos előkelő nemzsidó személyiséghez, felkérve őket, hogy feleljenek rájuk minden tartózkodás nélkül, még ha ítéletük nem is volna kedvező a zsidókra nézve.

Kifejtette a lap szerkesztősége a körlevélben, hogy elismeri, hogy a zsidók közt is vannak épügy nemes, mint gonosz jelleműek, ez a különbség azonban mint társadalmi tagok közt áll fenn köztük, és semmi összeköttetésben nincs a vallással különösen a zsidó

kifejteni, mert rengeteg nehézségekkel kellett megbirkóznia, míg az első szerepet betanulhatta magyarul.

A Kirchfeldi pap czimszerepét tanulta meg; ezt szerette mindenkor legjobban; azt a darabot, melyet az osztrák és német papság jóformán átok alá vett, ő teljes érvényre emelte nálunk; leghivatottabb reprezentánsa a szabadelvű papnak, ki ifju erővel küzd a mukkerék ellen, és kinek tragikus sorsa a legnagyobb rokonszenvet ébreszti a közönségnél.

Sopronban játszotta e szerepét először magyarul, még pedig 1887. évi december hó 3-án. Nagy sikert aratott, és méltán kiérdemelte az első babérkoszorút, melyet neki, mint magyar művésznek nyújtottak át.

A soproni siker következtében szó volt arról, hogy a népszínházban is mutassa be magát, de ez a fellépte elmaradt. A következő nyáron azonban a budai szinkörben vendégszerepelt, és a fővárosi sajtónak így alkalma nyílt konstatálnia, hogy Feld megállja a helyét, mint magyar színész is. Persze, nem volt ment minden ingadozástól; de kifejezésteljes játéka, érezes organuma és a lelkesedés heve, mely a pathetikus kitörésekben nála érvényre jutott, feledtette a hibákat.

Feld azonban nem óhajt kiméletet; tökélyre törekszik, és legnagyobb kitartással folytatja a tanulást.

vallással, mely hiszen alapja az összes polgárosult államok uralkodó vallásainak. —

A kérdések következők voltak:

I. Indokoltnak találja-e személyes meggyőződésből, ha valaki előítélettel viseltetik személyek iránt csupán azért, mert zsidók.

II. Nem tulajdonítható-e ez az előítélet nagyobbára a templomokban és a vasárnapi iskolákban hirdetett tanoknak? Így pld. tanítják, hogy a zsidók feszítették keresztre a megváltót, csak akkor üdvözölhetnek, ha a megváltóban hisznek és egyéb ily tanokat hirdetnek, mik arra valók, hogy a gyermekek fogékony kedélyében ellenszenvet ébresztszenek a «megvetett faj» iránt.

III. A mennyire személyes tapasztalatai terjednek vette-e észre, hogy a társadalmi és az üzleti forgalomban a zsidók eljárása különböző volna az ugyanoly szocialis helyzetben levő keresztényekétől?

IV. Mit javasolna a fennálló előítélet megszüntetése végett?

E kérdőpontokat elküldték egy érseknek, 4 püspöknek, 22 más papnak, 2 tanárnak és több írónak és tudósnek. Összesen hatvan felelet érkezett, mik közül *Cleveland-Cox* new-yorki püspök levele érdemel különös figyelmet.

A levél így hangzik:

»Mint hogy a héber népet, páratlan költészetét és a mózesi történetet szeretem, örvendve teszek eleget kívánságának. Engedje előre bocsátanom, hogy hitem szerint, az előítéletet, a mennyiben ebben az államban nyilvánul, nagyobbnak tartja, mint a milyen. Városunk-

Tavaly saját színházában lépett fel, és ekkor már szembe ötlő volt a nagymérvű haladás. E fellépte szolgáltatott alkalmat színészeinek és a közönségnek, hogy a lehető legszívélyesebb ovációkban részesítsék. A második felvonás után nyílt színpadon diszes ezüstbabér koszorút nyújtottak át neki. *N é m e t h* József, a népszínház elsőrangú művésze intézett hozzá üdvözlő beszédet.

Feld Zsigmond felelt; meghatottság könyei elfojtották hangját . . . látszott rajta, mennyire küzdök, hogy sirva ne fakadjon . . . A színpadon a félkört képező művészek alig leplezhették megindultságukat; a nők sirtak és a nézők közt is sokan fakadtak könyekre . . .

De a meghatottság nem vette erejét a lelkesedésnek; közel tíz perczig tartott a tapsvihar, melylyel újból meg újból hívták Feldet a lámpák elé, a nők kendőiket lobogtatták, a férfiak kalapjaikat lenggették; sohasem láttam a lelkesedésnek ily elementáris erejű kitörését.

De nem esoda, ha annyira kedvelik a derék igazgatót. Mint magyar művész a hazafiság szemüvegén át nézik játékát és ennek a szemüvegnek meg van az a jeles tulajdonsága, hogy a hiányosságokat nem

ban, mondhatom bátran, alig vehető észre és a legtekintélyesebb polgárok sorai közt láthatjuk Izrael fiait. Ép ugy volt Baltimoreban is, hol ezelőtt tartózkodtam.

Az első kérdésre néhány szóval felelek: Az előítélet ép oly kevés igazságérzetről, mint ép észről tanuskodik és épenséggel nem amerikai. Tudom bizonyosan, hogy van köztünk igen sok nem zsidó, kikkel a polgári forgalomban érintkezni sokkal kellemetlenebb, mint izraelitákkal. Azt is tapasztaltam, hogy azok közt, kiknek országunk alkotmánya barátságos felvételt biztosított, épen a zsidók találhatnának törvényekben számos kivetni valót, de azért nem a zsidók azok, kik hálátlanul ellenkeznek e törvényekkel és romlásukra törnek.

A mi második kérdését illeti, a keresztény vallás szeretetet paranssol minden ember iránt; meghagyja, hogy minden embert tiszteljünk. Azt a szellemet tehát, mely miatt ön panaszkodik, nem róhatom fel a vasárnapi iskoláknak, sem az evangélium tanainak. A mi iskolánkban rendesen használjuk a szentföldi térképeket és rajzokat és arra tanítjuk a gyermekeket, hogy a zsidókat atyjáik kedvéért még most is kell szeretnünk. Sőt elismerjük, hogy a zsidók a gondviselés kiválasztott népe, melyre fényes jövő vár.

A harmadik kérdésre már az előzőkben válaszoltam.

A mi a megszüntetés eszközét illeti, megvan az saját irataink és ama művek szellemében, miket a zsidóságtól örököltünk. Törvényhozónk, bár zsidó volt, megrótta a népnek a szamaritánusok elleni gyűlöletét,

mutatja, de annál inkább kidomborítva tárja elénk a jelességeket. Mint német színész nem szorult semmiféle elnézésre; ha igazgatói sokoldalú tevékenysége közben fellépésre is talált időt, a közönség mindenkor ujjongva fogadta. Nagy repertoireja volt, és minden szerepét gondosan tanulmányozta; szép imponáló színpadi alakja, csengő, érczes organuma, mely a leglágyabb, enyvelő hangtól a legszenvedélyesebb kitörésekig minden modulációra képes, kiejtésének tisztasága és játékanak értelmessége biztosították számára a sikert.

De nemcsak mint művészt szerették meg; a kikkel érintkezik kedves, szeretetre méltó embernek, szellemes társalgónak dicsérik; hazafiságáról tanuskodik színháza, hogy jó családfő, arról bizonyosságot tesz rendezett háztartása és az a gondos nevelés, melyben gyermekeit — számszerint k i l e n c z e n vannak — részesíti; mint színi rendező ritkítja párját, és hogy derék igazgató, arra megesküsznek az alatta működött színészek.

Természetesen nem hagyhatjuk szó nélkül azt sem, hogy Feld Zsigmond igazán vallásos ember, és a mi — hasztalan tagadnók — zsidó színészeink közt nem épen gyakori, büszkén vallja magát hitsorsosunknak és

melynek követését megtiltotta. Megtanított reá, hogy minden embert felebarátunknak tekintsünk. Valóban az ilyen tanban nem találunk mást, mint az egységet, melyről a zsoltárénekes azt dalolja, hogy Hermon har- matához hasonlít.

Ezek kifejtése után maradtam barátja és kész szolgálja

Cleveland Cox A.» —

Igy nyilatkozik egy katolikus főpap . . .

Dehát azért az antiszemita főczinkosok nem fog- nak jobb utra térni, hiszen aki nem az ő szájuk ize szerint beszél, arra ráfogják, hogy zsidók zsoldjában áll, és így most már Newyork nemes gondolkozásu püspöke is abban a veszélyben forog, hogy kisütik róla, hogy a zsidók megvesztegették . . .

Ezer szerencse, hogy a művelt világ nem az an- tiszemiták véleménye szerint itéli meg az embereket.

Sir Montefiore Mózes naplója.

I.

A Loewe dr. szerkesztésében megjelent nagy- érdekű naplóból, melynek bő tartalmáról már röviden megemlékeztünk, most a következő részleteket közöljük:

Lady Montefiore vallásosságát élénken illusztrálja alábbi, sajátkezűleg írt levele:

»Áb hó 9-én volt, midőn a szokás szerinti reggeli öltözetben, alacsony padlozaton ülve Jeremias siral- mait olvastuk; egyszerre félbeszakított bennünket a

buzgó tagja a hitközségnek és más felekezeti inté- zeteknek.

A fővárosnak különben egyik legnépszerűbb alakja: minden gyermek ismeri Feld igazgatót, a ki már közel két évtizede él körünkben, a nélkül, hogy külsőleg változott volna. Ép olyan mint 15—20 évvel ezelőtt. Alig van negyven éves és már tizenhat éves igazgató.

Pozsonyból került Bécsbe még pedig három hó- napos csecsemő korában.

Már gyermekkorában vonzódott a színi pálya felé de azért szorgalmasan végezte felsőbb iskolai tanul- mányait, míg aztán belépett K i r c h n e r Ede udvari színésznek akkortájt kitűnő híré színi-akadémiájába.

L a u b e Henrik, a ki tudvalevőleg valósággal pá- ratlan volt a tehetségek felfedezése terén, felfedezte Feld Zsigmondot is, a ki akkor még husz éves sem volt, és kitűnő szerződést biztosított számára a b r ü n n i színháznál, s aztán csakhamar a bécsi Stadtheaterhez angazsálta.

L a r o c h e-nak is nagyon megtetszett a fiatal mű- vész, és meghívta a Burgszínházhoz, mely mindenkor netovábbja volt a legkiválóbb művészek vágyainak [is-

(Vége következik.)

cseledeleány, kit *sir Smith* Sydney tengernagy és több ur követett. Nővérem némileg restelte, hogy a kissé különös helyzetben meglepték, magam azonban nyugodtan tovább ültem és midőn az admirális okát kérte helyzetünknek ezt mondtam neki:

— Ma van Jeruzsalem pusztulásának évfordulója, melyet minden igaz zsidó a gyász és megalázkodás napjaként ül meg. Őseinknek e napon tanusított vitézsége, nem lesz ismeretlen ön előtt, valamint a többi urak előtt sem, és azért meg vagyok róla győződve, hogy fel tudják fogni, ha gyászoljuk azokat, kik hiába akarták megmenteni a várost és templomát. Ragyogó példaként tartjuk fenn jövő nemzedékek számára azoknak emlékét, kik életüket is feláldozták azért a honért, melyben születtek, mely őket védte s oltalmazta.

Sir Sydney és a többi urak meghatottan hallgatták magyarázatomat és kijelentették, hogy a hon védelmében elhunytakérti gyász a legszebb érzelmek egyike.

Lady Montefiore nagy kedvteléssel írta naplóját.

A nagy emberbarát anyja is vezetett naplót; jellemzésére nézve érdekes naplójának e passzusa:

— Mozes szép, erős, nagy gyermek volt, de azért Angliába való visszatértünkkor, mi hideg tél idején történt, nem biztam ápolását másra. Gyakran bántott, hogy nem ehettem mást, csak kávé, kenyeret, vaját és tojást; hushoz nem juthattam. Ugy férjem, mint én szigorúan betartottuk a vallásnak étkezési szabályait. De a mit egy ideig nélkülözésnek tartottam, nem vált ártalmamra, sem fiam kárára.

Sir Mozes előszeretettel emlékezett meg tanuló éveiről; elmondta, hogy mily sokat kellett dolgoznia az irodában, és gyakran éjjel után kellett leveleket vinnie a postára. Másoló készülékek még nem léteztek, és hősünknek kellett leírnia az összes leveleket. De azért, bár későn érkezett haza, mégis szentelt néhány órát idegen nyelvek tanulásának és a tórah studiumának.

Órarendje 1820-ból, mikor már megnősült a következő volt:

— Isten nevében. — Felkelek és imádkozom 7 órakor. — Reggelizem 9 órakor. — Londonban a tőzsdére megyek 10 órakor, ebédelek 5 órakor; olvasok, irok és ha lehet hébert és francziát tanulok — 6 órakor. — Bibliát olvasok, imádkozom 10 órakor.

Augusztus 20-ika nevezetes nap volt sir Mozes életében. 1823-ban ezt írta: Áldott legyen a Mindenható, ki tehetetlenné tette ellenségeimet és lehetetlenné, hogy engem legyőzzenek; 1806-ban augusztus 20-án elvesztettem világi javaimat, és adosságokba estem, de a Mindenható nagy kegyében megengedé, hogy évek folyamán ismét felvergődjem és károm megtérüljön.

Csakhamar felismerték kereskedelmi tehetségét és előnyeit; naplójából kitűnik, hogy számos igen szép

ajánlatot el nem fogadott, mert tartott tőle, hogy nem tudna teljesen megfelelni. Megkínálták egy az atlanti és csendes oceán közötti csatorna építésére alakult társulat vezetésével, de visszautasította az állást, valamint 1855-ben nem fogadta el a Szezi csatorna-társulat igazgatóságát sem, daczára annak, hogy maga *Lesseps* személyesen kérte fel. Tartottam tőle, írja naplójában, hogy nem a munkámat, hanem csak szerepemet akarják.

Mielőtt először utazott a szent földre ezt írta: Isten áldásával előkészülök jeruzsalemi utamra. Lord *Auchland* Maltára, *Alexander J.* Konstantinápolyba adott ajánló leveleket. Tanulok olaszul, francziául és héberül.

Uti élményei gyakran lettek már elbeszélve és eléggé ismeretesek.

A visszatérte utáni időből számos feljegyzést találunk a zsidó emancipációra vonatkozólag; 1828-ban sir Montefiore Moses *Goldsmid* J. L. kíséretében kihallgatáson volt *Norfolk* herczegénél, ki meghívta a katolikusok és disszidensek egy gyűlésére.

1829 ben írja:

— »Judith és én kikocsiztunk, hogy meglátogassuk *Rothschild* Hannáht és férjét. Élénken beszélgettünk a zsidók egyenjogúsításáról. *Rothschild* említette, hogy a lordkancellárhoz fog menni és ez ügyben értekezik majd vele; Hannah azt mondta, hogy ő maga menne el, ha férje restelné. Hannah erélyes felszólalása és szellemessége nagyon emlékeztet testvérére: nőmre.«

A napló több helye bizonyítja, hogy a két nővér mily jótékony befolyással volt a férjekre. Ünnepeleket rendeztek, hogy elérjék a tekintélyes zsidók összeműködését; meglátogatták sir *Mackintosht*, kit rábírtak, hogy oly törvényt hozasson, mely megengedni a zsidóknak a »freehold Land,« azaz földtulajdon szerzését, *Wellington* herczegnél és más befolyásos egyéniségeknél is sokat tettek a zsidók egyenjogúsítása érdekében.

Norfolk hercege bemutatta Montefioret a királynak; ebből az időből származik a napló következő feljegyzése.

— »Találkoztam *Rothschild*dal, kit hintaján *Lionel* és *Anthony* kísérték. Utóbbiak leszálltak és én előbbivel *Eszterházy* herczeghez hajtottam, hogy vele az osztrák zsidók emancipációjáról értekezsem. Érkeztemkor néhány perczig a herczeg étkező szobájában időztem, hol egy katolikus lelkésznek látszó uri ember épen villásreggelijét fogyasztotta. Midőn befejezte étkezését, az ablakhoz ment és tíz perczig térden állva imádkozott. Azután mélyen bókolt előttünk és távozott. Bizony hitsorsosaink közül nagyon sokan haboztak volna, hogy lakoma után feltegyék kalapjaikat és imádkozzanak.«

(Folytatása következik.)

Deutsch Henrik pentateuchfordítása.

Deuteronomium, vagy Mózes ötödik könyve masszoretikus szöveggel. Magyarra fordította és nyelvtani magyarázatokkal ellátta: *Deutsch* Henrik, az orsz. izr. tanítóképezde volt igazgatója és az orsz. rabbiképző intézet volt rk. tanára. Budapest, 1890., a szerző özvegyének tulajdona. Nyomatott Neumayer Edénél. Ára az egyes példányoknak 1 frt 20. mind az 5 kötetnek 5 frt. Iskoláknak tetemes árengedmény.

(Folytatás.)

Tudom, hogy nagy fába vágtam fejszemet, a midőn *Deutsch* commentárjának felsőbbbségét más commentárokkal való összehasonlítás által akarom feltüntetni; először is oly munka ez, mely komoly és hosszú tanulmányozást kíván, másodsor kényszeritene más, Izraelben elismert tekintélyeket, kiknek lábsaruik szíját sem vagyok érdemes megoldani, meghírálni; harmadszor e becses lapunk terét tulságosan kellene próbára tennem, meg aztán méltán vádolhatnának szerénytelenséggel, hogy én oly munkát végzek helyettük, a mihez ők jobban értenek. Ámde mindezek ellenében hivatkozom az *írói tisztességre*, mely kötelességemné teszi, hogy az általam megismerttetendő műnek minden jelességét feltüntessem; persze, hogy van erre sokféle mód, én a legegyszerűbbet — a főntebb elmondottak tekintetéből — fogom követni. Csak a Dr. Herxheimer Salamon pentateuch magyarázatával fogom *Deutsch* Henrik commentárját párhuzamosítani, mert *irányra nézve* (mindkettő az ifjuság számára, az iskoláknak írták) egyeznek, és csak egyes helyeket fogok összehasonlítani, de előre tiltakozom bárkinek azon felfogása ellen, mintha én Herxheimer tekintélyéből, melyre őt nagy tudományossága és komoly munkássága méltón emelték, csak egy homokszemnyit is levonni akarnék.

Felvettem M. v. k. 5. fej. 6. versét a hol *Deutsch* a *líz igéről* így szól a commentárban: »A tiz ige magyarázatát I. M. II. 20, 2—17. Itt csak azok magyarázatára szorítkozunk, melyekben a szent szöveg az első tiz igétől többé-kevésbé eltér. Az eltérések pedig általában háromfélék, u. m.: 1. szóváltozás, azaz: valamely név vagy ige helyett más rokonjelentésű név vagy ige használtatik, p. *זכר* (az első tiz igében) helyett: *שמור* (az utolsó tiz igében): hasonlóképen *לא תהמוד* (az első tiz igében) helyett *לב תתאודה* (az utolsó tiz igében). 2. Szószaporítás, azaz: egy vagy több szóval, mely az első tiz ige szövegében nem fordul elő, itt bővebben magyarázza az illető igét, mit p.: *כאשר צוך ה' אלהיך*, a harmadik, vagy *למען ינוה*, hogy nyugodjék stb. — 3. Szókihagyás, azaz: egy vagy több szó, mely az első tiz igében előfordul, az utolsó tiz

igében czélzatosan elhallgattatik, p. *כי ששת ימים עשה* »mert hat nap alatt alkotta az Örökkévaló az eget és a földet« a harmadik igében (I. M. II.), az utolsó tiz igében hiányzik. Mindezeknek a szóváltozásoknak, szószaporításoknak és szókihagyásoknak magyarázó czéljük van, mert nemcsak ismételni, hanem magyarázni az isteni törvényt volt Mózes egyik főczélja. *שמור וגו'*. Az első tiz igében e helyen *זכור* igét olvasunk. Jelentésére nézve e két ige oly módon különbözik egymástól, hogy az első *שמור* vigyázni, óvatosan cselekedni valamit (különösen *עשה* ige infinitivusát vonzza), a második: *זכור*, emlékezni (valamire), gondolni (valamit) jelöl. M.: pedig a szombat szentül tartásának kettős czélja van az isteni törvény szerint. 1-ször: hogy amaz örök igazságot szem előtt tartsuk; mely szerint Isten teremtette a világot, a mint ezt a szent szöveg az első tiz igében világosan kifejzi e szavakban: *את השמים ואת ה' כי ששת ימים עשה* »mert hat nap alatt teremtette az Örökkévaló az eget s a földet stb.«; 2-ször: hogy e napot az által tüntessük ki, hogy minden hétköznapi munkától tartózkodjunk, a szabad időt lelkünk épülésére és Istenhez való emelésére, szellemünk felvilágosítására, egy szóval erkölcsi tökélyesedésünkre fölhasználjuk. Az első czél *elméleti*, a második *gyakorlati*. Az első tiz igében a szent szöveg az elméleti czélt hangsúlyozza azért: *כי ששת ימים עשה ה' וגו'*. Az utolsó tiz igében pedig a gyakorlati czélt inkább emeli ki, azért teszi magyarázólag hozzá *למען ינוה אל כו צוך*, *עבדך וגו'*, hogy nyugodjék szolgál stb., továbbá: *כבר את* azért parancsolta neked az Örökkévaló, a te Istened, hogy tartsad a szombat napját, azaz: hogy gyakorlatilag szentül tartsad. — *אביך ואת אמך כאשר צוך ה' אלהיך*, Tiszteld atyádat és anyádat a mint neked parancsolta az Örökkévaló, Istened. E toldalék: a mint parancsolta stb., azért szükséges, mivel a gyermeknek szülei iránti tisztelete oly természetes dolog, hogy minden egyéb törvény hiányában is szükséges, már az ösztönszerű háladatosság következtében. Ámde, mint olyan, a szülők iránti tisztelet majd nagyobb, majd kisebb, vagy éppen semmivé lesz a szülői gond és fáradozás mértéke szerint, melylyel gyermekeik iránt viseltetnek. Az isteni törvény pedig azt kívánja, hogy a gyermeknek szülei iránti tisztelete egyenlő nagyságu legyen, akár többet, akár kevesebbet fáradoztak volna a szülék gyermekeik érdekében. — *למען יאריכין ימך על האדמה וגו'*, hogy boszszuk legyenek napjaid stb. a földön stb., mert a rendezett családi viszonyok szilárd alapját képezik az állami és társadalmi életnek. — *עד שוא*. Az első tiz igében van: *עד שקר*. Noha *שוא* és *שקר* gyakran rokonjelentésű nevek és mindkettő hamisságot jelöl, mégis *שקר* inkább arról, a mi az igazsággal ellentétes, *שוא* pedig arról, a mi általában hiábavaló, használtatik. E szerint *שוא* nemesak hamis, hanem minden hiábavaló tanut jelent. — *תתאודה*. Az első tiz igében helyett

תהמר. Noha תתאוה és תהמר igék rokonjelentésűek és mindkettő *kivánni* (valamit) jelent; mégis תהמר a kívánság megvalósítására való törekvéstről, míg תתאוה (V. ö. M. IV. 11, 4.) a benső vágyódásról használatik. E szerint לא תתאוה még a szivbeli vágyódást is, mindazok után, a mi felebarátunké, szigorúan tiltja.»

Herxheimer (dritte vermehrte und verbesserte Auflage Leipzig 1865.) M V. k. 5. fejt, 6. verséhez így szól: «A 6–18 v. ismételt 10 ige általában nem hangzanak úgy szószerint, mint M. II. 20 A csekély, M. V. könyve szabad rethorikája jelleménél fel sem tűnő különbségekben az eredeti 10 parancsolat lényeges tartalmán semmi sincs megváltoztatva.

12. זכר helyett M. II. 20. 8, שמור. De itt is valamint a 16 v. erősebb figyelmeztetés végett hozzáadott: 'באשר צון ה' א'. A talmud (Sabb. 87) a szombat és a szülőkre vonatkozó Szinai előtti parancsolatokra magyarázza e szavakat. (M. II. 15, 25.)

14. M. II. 20, 10. levő בהמתך szó itt tüzetesebben magyarázódik שורך ודמרך וכלו által. Továbbá nyomatékosabb intés ezéjéből itt למען ינוה áll.

15. A szombat-parancsolatnak a teremtséssel való tárgyi megokolása helyett M. II, 20, 11, itt inkább a למען ינוה-ra támaszkodva, a megváltás mozzanata emelődik ki. a mint általában M. V. könyvében a személyes és izraelita-nemzeti elv jobban előtérbe lép.

16. למען ינוה csak bővítése a M. II 20 למען ינוה kitételnek.

17. Itt a nagyobb fogalomkörű ישא a M. II. k 20. שקר helyett. Itt לאתרצך -tól mind a parancsolatokat még 1 kötővel a לא előtt kell összekapcsolni.

18. M. II, k 20, először áll בית itt pedig אשת és שרה is hozzátoldatott és תהמר ismétlése helyett a rokonértelmű תתאוה.

Látnivaló, hogy Herxheimer is megállapítja a változásokat, de avval meg is elégszik; meg nem magyarázza, holott Deutsch tárgyi, vallási, erkölcsi és nyelvtani fejtegetéseivel bővíté ismereteinket és javítja szivünket.

Mint hogy a héber nyelven valósággal uralkodott Deutsch Henrik, azért ő homályosnak tetsző verseket állásztó könnyűséggel magyaráz meg. Így a 33 fejt. 4. versét ekkép fordítja: «Törvényt parancsolt Mózesnek számunkra, Jákob gyülekezetének örökségül» és ezt azért «mert צון vonzza a személyt, kinek parancsoltatik az accusativusban, a dativust pedig személyre nézve kiért, vagy kinek kedvéért akár hasznára, akár kárára történik a parancsolat »

Herxheimer így fordítja: «A tanitmányt, melyet nekünk Mózes parancsolt, Jákob községének örökségül» És hogy ezen a helyes felfogással össze nem egyezhető állítást (mert hiszen Isten parancsolta nekünk a törát Mózes által!) valahogy kiegyenlítse, így magyarázza «De a helyett, hogy mondaná: Ő a törát állalam parancsolta, Mózes a nép személyébe, melylyel magát

azonosítja, helyezkedik, mert a törvény reá nézve ép oly kötelező volt, mint amarra nézve. V. ö. Chabak. 3, 18. קהלת előtt a לנו szó ל betűje ismétlendő».

Mennyi pedagógiai finom érzékről tanuskodik a számtalan példa közül csak az is, a min különben a bibliamagyarázók csak úgy észrevétlen átsurrannak, ha Deutsch a 8. fejt. 2, v. magyarázván, így szól: «hogy megkísértsen téged, hogy megtudassék, értsd: hogy nyilvánvalóvá tegye mindenki előtt, mert Isten anélkül is ismeri az ember minden gondolatát.»

Már tollam hegyére ütődött a 32. fejezet, a דאזינו, ezt is össze akartam hasonlítani, a midőn elszólítottak az íróasztaltól: az özvegy Deutschné megrendelést kapott a vidékről. Rendelték pedig nála az V. kötetet és beküldöttek 1 forintot. Mivel pedig Baross G. miniszter úr kegyelméből a postai küldemények megdrágultak és egy könyvnek szállítási díja 10 kr., marad az özvegynek 90. kr. Gondoltam, ha én az egész commentárt itt elfecsegem, talán beérik majd evvel és meg sem rendelik a művet, pedig — ez a megboldogult szerzőnek egész vagyoni hagyatéka. De én nem csüggedek. — Izrael a töráhért mindig nagy áldozatokat hozott, Izrael az özvegyeket nem hagyja éhezni. Ezen erős meggyőződésemben fejezem be jelen ismertetésemet. Remélem, hogy mire a *Háftórák* sajtó alól kikerülnek, addig azon kellemetes helyzetben leszek, hogy e becses lapok t. olvasó közönségének örömtelt szívvvel jelenthetem, mily sok példány kelt már el Deutsch Henrik pentatateuch fordításából

Ben Juda.

Az asztrologia a zsidóknál.

— Lőw Lipóttól. —

(Folytatás.)

A legrégebbi asztrologusok mintájára minden emberre nézve egy-egy születési csillagot állapítottak meg. Ez elválasztathatlan védenczétől. A ki tehát rosszul érzi magát, a nélkül hogy okát tudná, tulajdonítsa azt születési csillagának, illetve ennek géniusának, kinek szemei előtt feltárul a fenyegető jövő képe. Itt önkéntelenül az ó görög értelemben vett démonra és az ó-római géniusra gondolunk.

Ezt az elméletet Palesztinában is elfogadták és kiterjesztették még a növényvilágra is; «minden növénynek megvan a maga géniusa, mely előmozdítja fejlődését.» — Az írás szavai «Ismered-e az ég törvényeit, vagy megállapítod-e uralmát (משטרי) a földön» itt bibliai indokok gyanánt említettek. Az állatöv tizenkét jelét összeköttetésbe hozzák a biblia elbeszélései vel és személyeivel. Isachar fiait «kik betekintettek az időkbe, hogy tudhassák, mi Izrael teendője,» megtették asztrologusoknak és Farao udvari asztrologusai úgy mint Josephusnál, a Talmudban és a Midrásban is nem jelentéktelen szerepet játszanak.

Hogy az ó-egyiptomi asztrologiai híre behatolt-e a zsidó iskolába, vagy hogy az írástudók koruk és

környezetük nézeteit és állapotait, mint sok egyéb tekintetekben, itt is visszahelyezték az ó-korba, az vitás lehet. Utóbbi valószínűbb. A szó, melylyel szabályszerint az asztrologiát jelzik **א.צ. אסתרוגניית** mindenestre görög és nem egyiptomi; de nem szabad »asztrogoneiából,« származtatni, hanem steganéból, illetve graféból, azaz a titkos írás elnevezéséből, melylyel az asztrologusok feljegyezték theoremáikat.

Érdekes, hogy a talmud két asztrológiai születési-tabellát örökölt meg. Egyikét R. Chanina ben Chama orvosra, a másikat a regékben is annyira dicsőített R. Josua ben Levire vezetik vissza. Az utóbbi tabellája a hét napjait veszi tekintetbe és többé-kevésbé kényszerítve a teremtés hat napjait veszi a nativitás megállapításának alapjául. A vasárnapi gyermekekről szóló előítéletnek e tabella is hódol; az ily gyermekek, ha nem is mindig dicsőséges uton, magas állat remélhetnek.

Hétfőn haragosak, kedden gazdagok, szerdán tudósok, csütörtökön jótékonyak, pénteken jámborak látják meg a napvilágát. A szombati gyermekek ugyancsak szombati napon hálnak meg, mert születésük okot szolgáltatott a szombat megszegésére.

E népszerű jóslással szemben R. Chanina egy asztrológiai-mesterséget alkotott össze. E szerint nem a születés napja a fontos, hanem a horoszkop (**מזל שעה**) azaz az állatövnek a születés idején felkelő pontja és az ekkor uralkodó születési csillag.

A hét planeta horoszkopikus jelentése R. Chanina szerint a következő:

Nap = fény, függetlenség.

Venus = szépség, gazdagság.

Merkur = eszesség, tudományosság.

Hold = türelem, ingatagság.

Saturnus = szerencsétlenség vállalatokban.

Jupiter = igazságosság.

Mars = vérontó. Az egyiptusoknál és kaldeiusoknál is szerencsétlen csillag.

De daczára e tabellának és daczára annak a kijelentésének, hogy »a csillagok tudományosságot és gazdagságot adományoznak és Izrael sem ment befolyásuktól,« R. Chanina mégis kiemelte a specziális gondviselés tanát.

Az a tekintély, melylyel az asztrológia birt, gyakran nemesak tanácsadó, de döntő erőt is tulajdonított neki. Hogy egyes, sőt nagyon kiváló személyek határozataikat függővé tették csillagjóslati utasításoktól, azt már jeleztük. És az asztrológiai világnézet helyet hódított magának a mindennapi életben is; nyilatkozott a tűzhely számos szokásában, ételszabályokban, számos korlátozásokban, sőt az igazságszolgáltatás sem maradt ment tőle. Így hintették a halacha mezejére az asztrológia vető magját.

Asztrológiai elmélkedés legrégebb nyomára a talmud utáni időkből a »Jeczira« könyvben akadunk: »A

תלי (t'li) a világon olyan mint király a trónusan. **תלי** alatt sárkány értendő, mit Jehuda Hedessi is így nevez, és melynek más asztrologusok is jelentékeny szerepet tulajdonítanak.

A Jeczira-könyv egyik legrégebb magyarázója, Sabbathaj b. Ábrahám Donnolo orvos nápolyi Oriából (szül. 913 körül) a horoszkopia tanulmányozását egybefűzte az asztronómia és a gyógyászat studiumával. R. Eleasar ha-Kalir habozás nélkül bevallja, hogy hisz a csillagok befolyásában és az orthodox zsinagoga évente kimondja e vallomást: »minden ember élete az ég csillagjaitól függ.«

(Folytatás következik.)

TÁRCZA.

A VITATKOZÓK.

Rajz a lengyelországi zsidó népeletből.

Sacher-Masóch nyomán.

II. FEJEZET.

(Folytatás.)

Egyikük sem volt tudós; sokkal szegényebbek voltak, semhogy csupán a talmud tanulmányozásának szentelhetnék volna idejüket.

Pincsevnek atyja szabó volt, tehát a fia is ezt a mesterséget tanulta meg.

Az öreg Pincsev csak előkelő urhölgyeknek, magasabb hivatalnokok és tiszték számára, vagy gazdag zsidóknak dolgozott; megvetette a mosható szöveteket és posztót, és csak akkor érezte jól magát, ha bársonnyal, selyemmel dolgozhatott, ha drága prémekkel bibelődhetett, csipkéket és bodrokat varrhatott aruhákra. — Fia örökölte tőle ezt a büszkeséget és méltóságán alulinak tartotta volna, hogy holmi kézműves feleségének ruhájára vegyen mértéket.

Mincsev azonban fuvarossá lett, bár atyja házaló volt. Akármennyire tisztelte atyját, legkisebb respektusa sem volt régi kabátok és nyulbőrök előtt, és sehogyszem tudott volna beletörödni abba, hogy poron, sáron, havon át futkosva, keresse meg kenyerét. Egészen más dolog a bakon ülni vidám lovacskákat hajtva, fölénnyel tekinthetni a gyaloglókra.

Pincsevet is, Mincsevet is szerették mindenütt; zsidók és keresztények tudták, hogy jóra való, józan, derék emberek; nem ittak, nem játszottak és csak egy szenvedélyük volt: a talmud feletti vitatkozás. Mindenütt és mindenkor vitatkoztak, és a hol csak szerét tehették, találkoztak egy kis veszekedésre.

Ha Mincsev Zsandeczre vitte a kerületi biztost, Pincsevnek bizonyára eszibe jutott, hogy Horostenka földbirtokosnának el kell készítenie a zöldbársonyos

kaczabaikát, és aztán oly gőzerővel varrt, hogy csakugyan elkészítette a ruhát és már ott ült a biztos kapuja előtt, mikor Mincsev kocsijával megérkezett. Felkapaszkodott a bakra, mert Horostenka asszony természetesen szintén Szandeczon lakott.

Utközben Mincsev szekere rendesen megállapodott Blauweisz koresmájánál, a hol az utasok szívesen üritettek egy-egy pohárka pálinkát.

Maga Mincsev bizony nem örömet állt meg a koresmánál. Az természetes, hogy mérsékletes volt, mert hiszen a lengyel zsidó kerüli a mértéktelen ivást és undorral nézi a részegest Mincsev csak nagy fagy idején kóstolgatva a tiszta pálinkát mit kontusuvkának neveznek. De nemesaka lángitaltól tartott a derék Mincsev, hanem Eszterkától is, az árendás leánytól, ki a mint szekér zörgését, avagy kocsis kiáltását, ló nyihogását hallotta, már is kiszaladt a házból, hogy aztán a vendég rangja szerint pohárba, pléhedénykébe, vagy palaczkba kimérje neki az itókát, leereszkedőleg tréfáljon a piszkos sarakos (szür) paraszttal, vándorlegénnyel, vagy néhány szót váltson a deli huszártiszttal, illetve a négyes fogaton utazó földbirtokossal; minden rendűrangú ember örömet nézte a szép leányt.

Eszterka nemesak csinos volt, hanem olyan talpraesett, mozgékony friss, szorgos leány, mint kevés a vidékén. Hamiskás tekintete kiváló bájt kölcsönzött amugy is üde orcájának, melyet nem bántott meg a szoba dohos levegője, a lengyel zsidó nők szépségének e legnagyobb veszélyeztetője; szóval szemre való egy leányka volt.

Mincsev mégis tartott tőle. Ha lehetett, reá sem nézett. Fenmaradt a bakon és kibámult a messze síkságra, és ha már le kellett szállnia és Eszterka barátságos szavakat intézett hozzá, csak lehető kurtán válaszolt, és látszólag legnagyobb közönyösséggel foglatoskodott lovaival.

Eszterka pedig csakhamar észrevette elutasító modorát, és minthogy Mincsev volt az egyetlen ember, a ki érzéktelen volt kedvességével szemben, még nagyobb figyelmességgel kísérte és szinte üldözte barátságos jóindulatával, mely azonban még zárkozottabbá tette Mincsevet.

Egy alkalommal a fuvaros egy fiatal diákembert vitt haza szüleihez; az ifju Lembergben hallgatta a jogot és a vakációt akarta otthon tölteni.

Mincsev el akart hajtani a Blauweisz háza mellett, a hol Eszterka állott a kapuban esipőire illesztett karjával, de a fiatal ember észrevette a leánykát.

— Megállj! szólt.

(Folytatása következik.)

Naptár.

Vasárnap (1890 június 1) 5650 szivan hó (30 napos) 13-ka. Hétfő 14-ike. Kedd 15-ike. Szerda 16-ika. Csütörtök 17-ike. Péntek. 18-ika. Szombat 19-ike. Hetisziera: B'haalószchó.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük május végén lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztásának előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt — kr
él évre	4 frt — »
negyed évre	2 frt — »

Papok, tanítók és községi hivatalnokok:

egész évre	7 frt — kr
fél évre	3 frt 50 »
negyed évre	1 frt 75 »

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, Váczi körút 23. sz.

Hazai hírek.

— **Ösztöndíjak.** A József főherczeg nádor fél-százados nádori működése emlékére a pesti izr hitközség részéről létesített ösztöndíj alapítvány folyó évre esedékes és november hó 10-ikén kiutalványozandó jutalékára már ki irták a pályázatot. — A nevezett ösztöndíjalapítványból a budapesti m. kir. Józsefműegyetemnek pesti születésű, kitűnő szorgalmat és előmenetelt tanusító két hallgatója valláskülömbőség nélkül részesítették egyenként 200, azaz kétszáz forintban. — Pályázók kellően felszerelt folyamodványaikat f. é. szeptember hó 15-ig a műegyetem rectorához benyújthatják.

— **Magántanári próbaelőadás.** Kunos Ignác dr. fiatal nyelvtudós, ki hosszabb időn át tartózkodott Konstantinápolyban és Kis-Ázsia különböző vidékein, hogy az ottani nyelvjárásokat tanulmányozza, a napokban tartotta magántanári próbaelőadását az egyetemen. A fiatal tudós a «kis ázsiai török nyelvjárásokról» beszélt s nagyszámu hallgatói sorában ott voltak: dr. Heinrich Gusztáv dékán, dr. Budenz József, dr. Simonyi Zsigmond, Asboth Oszkár s Ponori-Tecserécz Emil egyetemi tanárok, dr. Munkácsi Bernát, Vikár Béla stb. Kunos érdekesen adta elő a török nyelvészeti viszonyokat és vonzó képet nyújtott a kis-ázsiai török népszokásokról, népdalaikról, kezdetleges színészetükről, mondáikról stb. A felolvasást zajosan megéljenezték. Örömmel regisztráljuk e hirt, mely reményt nyújt arra, hogy a kiváló tudós most már állandóan itthon maradhat.

Hatvani Deutsch Bernát, kinek nevével oly sűrűn találkozunk, midőn hazafias és humanus intézmények előmozdításáról van szó, ujabban ezer frtot adományozott az önk. mentő-egyesületnek, mely ezen adományt a nemeslelkű adakozó neve alatt, mint külön alapítványt fogja kezelni.

— **Reich Koppel**, verbói rabbi, kinek a pesti orthodox hitközség által történt megválasztását lapunk multheti számában bővebben méltattuk, a nevezett hitközség által hozzámenesztett 6 tagu küldöttségnek kijelentette, hogy kész elfogadni a felajánlott rabbiszékét, ha évi fizetését a pesti orth. hitközség 1800 frtról 2300-ra emeli, ha ezenkívül 1500 frttal járul leánya hozományához és ha *Schreiber* Sálóm Jakab, munkácsi rabbiülnök, ki, mint az elhalálozott Rabbi *Schreiber* Chaim legidősebbik fia jogot tart arra, hogy a pesti orthodox hitközség atyja helyére őt válassza rabbijának. oly módon elégti ki, hogy minden igényeiről ünnepélyesen lemondjon. A »verbói párt,« melynek élén *Frankl* Adolf áll, kész minden áldozatra, és reméli, hogy Reich Koppel már »sabosz nachamu«-ra a pesti orthodoxok rabbija lesz; az ellenpárt azonban, melynek lelke *Freudiger* Mózes, csökönyösen kijelentette, mint hajdan Simon Makkábus: »egy sékelt sem!« A mi bennünket illet, őszintén óhajtjuk ugyan, hogy a Frankl pártté legyen a győzelem, de másrészt nem hallgathatjuk el rosszálásunkat aziránt, hogy a hitközség rövid idő alatt harmadszor választott meg olyan rabbit, kiről nem tudta, elfogadja-e a választást.

— **Selfmademan.** Huszonhárom éves volt, mikor a Szerecsen-utczában egy szerény kis porcellán üzletet nyitot, és most, hogy megülte ötvenedik születése napját, egyike az ország legelőkelőbb gyárosainak, üzlete a főváros egyik legnagyobb árucsarnoka, nevének híre már messze túlhatolt hazánk határain. Könnyen kitalálni, hogy *Fischer* Ignáczeről, a hírneves majolikagyár-tulajdonosról van szó, ki saját erejéből tett szert arra a vagyronra és tekintélyre, mely immár osztályrészévé lett, és kiről most, midőn 50. születése napja alkalmából a lehető legszívvelyesebb óvácziókban részesítették, örömet emlékeztünk meg. Valóban hű, derék fia e hazának, számtalanszor adta jelét áldozatkészségének, mikor a közjő érdekeiről volt szó. Munkásai és hivatalnokai nemcsak főnöküket, de szerető, gondos atyjukat tisztelik benne. Szépen manifesztáltak ezt f. h. 24-én, midőn a háromszáz főnyi munkásszemélyzet és a hivatalnoki kar kifejezte *Fischer* Ignác iránti szeretetét és ragaszkodását. A tisztelgők nevében *Müller* Pál tanár és gyári főfestő igen szép beszéd kíséretében remek ezüst babékoszorút nyújtott át a derék gyárosnak, kinek munkásai vették azt az ajándékot. A hivatalnokok gyönyörű ezüst irókészlettel fejezték ki hálás tiszteletüket. A női festészeti osztály nevében *Breuer* kisasszony virágcsokrot nyújtott át a főnöknek, talpraesett beszédben hangsúlyozva *Fischer* Ignácznak azt a nagy érdemét, hogy a női festészeti osztály megteremtésével számos leánynak és asszonynak nyújtott módot tisztelgés kereset forrásra. — Az ünnepelt meghatottan köszönte meg az óvácziót, és megindultságtól remegő hangon esetelte, mennyi nehézséget kellett leküzdenie, míg odáig vitte, hol Isten segítségével most van. Bizto-

sította munkásait és az összes alkalmazottait, hogy ezentul is méltó dolgozó társainak fogja őket tekinteni, kikkel örömet akar tovább haladni a magyar ipar fejlesztésére és dicsőségére. — Természetesen vége hossza sem volt az éljenzésnek, melylyel a főnök beszédét fogadták. A Klemens vendéglőben rendezett diszlakoma és táncmulatság fejezte be az ünnepélyt, melyben résztvett a főváros egyik legkiválóbb hölgye is, ki már régen kiérdemelte a jótékonyág nevéje melléknevet: *Bischütz* Dávidné, az ünnepelt gyáros nővére.

— **Hírek az egyetemről.** A megüresedett egyetemi tanszékek betöltése tárgyában az egyetemi tanács a napokban tárgyalta a karok által felterjesztett javaslatokat. A tanács a kereskedelmi és váltó jog tanszékére harmadsorban dr. *Neumann* Armin orsz. képviselőt, egyet. rk. tanárt ajánlotta, a mi bizonyára igen szép kitüntetés jeles hitsorsosunk számára, a ki valóban egyik disze a magyar jogászságnak Persze, alig merjük remélni, hogy a mai viszonyok közt *Neumann* Armin elnyerné a rendes tanári állást. Eléggé indokolja aggályunkat *Marczali* Henrik esete. A tanács ugyanis a középkori történelem tanszékét illető helyettesítéssel is foglalkozott. A kandidáló bizottság *Fejérpataky* Lászlót jelölte ki helyettesül, a bölcsészeti fakultás pedig *Marczali* Henriket. Az egyetemi tanács a karhatározatával szemben abban állapodott meg, hogy *Fejérpataky* tetszessék fel a miniszternek. Tudja ország-világ, hogy *Marczali* Henriknél jobban senkisémm töltötte volna be azt az állást, de hát a jeles tudós éppenséggel nem akarja elhagyni ősei vallását, melynek terén édes atyja is oly szép érdemeket szerzett magának.

— **A főváros jótékonyága.** A fővárosi jótékonyági bizottsági legutóbbi ülésén az izr. kézmű- és földmívelési egyletnek és az óbudai izr. nőegyletnek 200—200 frtnyi segílyt javasolt adományozni. A javaslat legközelebb kerül ez közgyűlés elé.

— **Tolnárról** írják nekünk a következőket: Dr. *Dulanszky* Gyula pécsi püspök bérmáló körutjában e hó 26-án Tolnára érkezett; fogadtatásában élénk részt vettek a zsidók is. Az izr. hitközség előjárósági gyűlésének határozata folytán egy, *Breuer* Joachim h. rabbi vezetése alatt álló küldöttség tisztelgett a püspöknél, kihez a h. rabbi következő üdvözlő beszédet intézte: Mint a helybeli zsidó hitk. lelki pásztora van szerencsém a hitk. előjárósága élén eminenciádat üdvözölni e szent szavakkal: Sólóm l'ehó vesólóm l'özrechu (שלום לך ושלום לעורך!) azaz üdv neked és üdv segédletednek! Ezen szó שלום «békességre» is fordítható, de különben is Istennek a neve, mert a ki az Isten által parancsolt béke érdekében működik és a főhatósága alatt álló lelkészi kart azon irányban vezérli, Istennek tetsző dolgot mivel. Abban a kellemes helyzetben vagyok, miszerint mondhatom, hogy a békeség és testvériség a hitfelelekezetek közt, mely nálunk teljes mértékben fennáll, nagy részben *Pécsi* Józs. helybeli prépost urnak

az érdeme, ki nem csak az imaházban, hanem mindenütt az egyenlőség, testvériség és békeség eszméjét hirdeti. — Bezárom pedig üdvözlémet a bekezdő szent szavakkal! **שלום לך ושלום לעורך** Amen! — Erre a püspök igen szívélyesen válaszolt és kifejezte örömét a felett, hogy a felekezetek oly szép egyetértésben élnek. — A lelkes éljenzéssel fogadott válasz után *Breuer* Joachim bemutatta a küldöttség tagjait: *Ausch* Jakab gabonanagykereskedőt, *Scheiner* Simon takarékpénztári könyvelőt, stb.

— **Bars-Simonyból** írják nekünk: *Bende* Imre besztercebányai püspök bérmautjában *Simony* községet is meglátogatta. Az egész környékből egybesereglett a nép felekezeti különbség nélkül, hogy üdvözölhesse e jeles főpapot. Tiszteletére gyönyörű diadalkaput állítottak a falu közepén; a házak zászlókkal voltak ki-díszítve, szóval az egész falu ünnepies alakot öltött. Megérkeztek *Rudl* R. körjegyző fogadta talpra esett beszéddel, mire a püspök megköszönve a szép fogadtatást s üdvözölve az egybegyűlt közönséget kiemelte, hogy törekvése továbbra is az leszen, hogy a *testvéri szeretet kapcsolja egymáshoz az egyes hitfelekezeteket*. — Beszéde nagy hatást gyakorolt. Bérmálás után mindenekelőtt a *patronatusi jogot gyakorló Salzberger* családot fogadta lehető legszívélyesebben és körülbelül egy órát időzött velök, mely idő alatt alkalma volt kimutatni liberalis gondolkodását és szellemes megjegyzéseivel ostromozta az antiszemitizmust.

— **Rabbiválasztás.** Mint a »Pester Lloyd«-ot Nyitráról értesítik, az ottani zsidó hitközség egyhangúlag *Pollak* Fülöp, törökbeesei rabbit választotta papjának.

— **A pápai orth. izr. hitközség** kebelében élénk mozgalom indult meg az üresedésben levő rabbi állás (Dr. *Breuer* Salamon, a volt rabbi, tudvalevőleg M. m. Frankfurtnak lett a papja) betöltése iránt. A hitközség képviselőtestülete mindent megtett, hogy a választás meg ne zavarja a belbékét. A kandidáló bizottságba az előjárókon kívül több talmudtudóst és egy jogászt is beválasztottak. E bizottság élén áll *Löwenstein* Adolf hitközségi elnök; tagjai továbbá *Steiner* Manó talmudista, dr. *Koritschner* ügyvéd, dr. *Steiner* József főorvos, *Schreiber* Jakab stb.

— **Zászlószentelési ünnepély** volt a napokban Szabadkán. Az izr. önszegélyző és gyámolító egyesület zászlaját szentelték fel ez alkalommal. Az ünnepi szónoklatot Dr. *Löw* Immanuel szegedi főrabbi tartotta a zsufolásig megtelt templomban. — Az istentiszteletet megelőzőleg fáklászenés díszfelvonulás is volt. *Roll* Józsefné zászlóanyát lelkes óvációkban részesítették valamint *Geiger* A. Mór egyleti elnököt is. — *Löw* főrabbi beszéde külön kiadásban megjelent. «Kiki Izrael fiai közül táborozzék zászlója mellett, családjainak jelenyei alatt, szemben a frigsátorral köröskörül táborozzanak» (Numeri 2, 2). Ebből a mondatból indult ki,

és ezután felette érdekes és vonzó modorban ismertette Izrael törzseinek zászlajait és ezek jelentéseit.

— **Az aradi izr. leánykiházasítási egylet** *Schwarz* Zsigmond elnökle alatt tartott legutóbbi közgyűlésen *Rosenberg* Lipót főjegyző indítványára elhatározta, hogy *Mária Valeria* főhercegnő esküvője alkalmával 200—300 frtnyi segélyben részesít egy jó erkölcsű szegény zsidó és egy ugyanilyen *keresztény* menyasszonyt, kik a királykisasszonynyal egy napon lépnek majd oltár elé. Az egylet ezáltal nemcsak türelmességének és jótékonyágának, hanem háladatosságának is szép jelét adja, a menyiben Ő felsége 23 évvel ezelőtt nagyobb összeget adományozott az egyletnek.

— **Anyakönyvvezetők bajai.** A Pesti naplóban olvassuk a következő sorokat, melyek kétségkívül nagy mértékben érdekelhetik a zsidó anyakönyvvezetőket is: »Panaszt kaptunk a miatt a sok hercehurcza miatt, a melylyel az anyakönyvi kivonatok bélyegjegyeinek felragasztása, átíratása és felülbélyegzése jár. Valóságos káosz uralkodik e téren s a szegény lelkész legtöbb esetben hirsággal róják meg a »szabálytalanul« felragasztott bélyeg miatt Legkomplikáltabb okmány a családi értesítő; a rendeletek óriási tömege szabályozza ennek kiállítását és a legtöbb szabálytalanság mégis ennek terén uralkodik. Az egyik lelkész a bélyeget az okmány sarkába ragasztja és átírja; a másik a hivatalos pecséttel átüti; a harmadik az okmány nevét írja a bélyegre, míg a negyedik a szöveget veszi segítségül. Már most következik a java. Egy bélyeggel még csak boldogul az ember, de ha 25—50 kros bélyeget kell az okmányra ragasztani, mert az egész járásban nagyobb összegű bélyeg nem kapható, az érdekelt fél pedig nem várhat, quid tunc? Előfordul az is, hogy a lelkészek a bélyegkötelezettség alá nem tartozó családi értesítőkre is bélyeget ragasztanak, még pedig szép számban; úgy, hogy a vallás- és közoktatási miniszter ur a múlt évben 38,529. számú rendeletében szükségesnek tartotta e — csakis félelemből eredő — tulbuzgalmat kissé lehűteni. Így vagyunk az esketési s halotti anyakönyvi kivonatokkal is. Forrásunk arra kéri a vallás- s közoktatásügyi minisztert, készíttessen szakközegei által anyakönyvi mintákat, a melyeken a bélyeg helye, átírása, átütése és száma világosan és határozottan, büntetlenül meg nem másítható módon legyen feltüntetve és küldje meg ezen mintákat az egyházi főhatóságoknak. Ez által sok kelemetlenségnek eleje fog vétetni.

— **Bihari Sándor**, kinek *Biró* előtt ez. festménye oly jogos feltűnést kellett és utóbb a király magánképtárába került, újabban ismét egy magyarhoni vidéki életből merített humorus tárgyú festményt fejezett be, mely méltó pendantja lesz a *Biró* előttnek. A képnek ezime a »Falu rossza.« A kik látták nagyon dicsérik úgy a kompozíciót, mint a kivitelt.

— **Zsidó zeneművészeink külföldön.** Hangversenykörutat fejezett be Romániában és Oroszországban Popper Dávid, zeneakadémiánk gordonkatanára — Legközelebb pedig egy egész fiatal zongorajátzóknak, de a ki a művésznevet megérdemli: *Herczog* Zsigmond indul Konstantinápolyon át a Keletre, hogy ott *Róth* Kálmán hegedűvirtuózzal, fővárosi zenetanárral, együtt adja hangversenyeit.

— **Dr. Frim J.** «Hülyék és gyengé elméjük intézetében» (I. ker. Alkotás utca) az évi zárviszámolatok f. évi június hó 1-én d. e. 10 órakor tartatnak meg, melyre minden tanügy barátot tisztelettel hív meg az igazgatóság.

Külföldi hírek.

— **A Hildesheimer-jubileum** nagy fénynyel folyt le Berlinben. A három hónap előtt alakult rendező bizottság, melynek névsorát annak idején közöltük, mindent megtett az ünnepély érdekében. Felhívására Németország minden vidékéről és más országokból is számtalan vendég érkezett Berlinbe. Százával hozták az üdvözlő iratokat, leveleket és táviratokat és számos küldöttség tisztelgett a jubilánsnál. Az ünnepély első napján diszistentisztelet volt a templomban, hová csak jeggyel lehetett bemenni. Természetesen csak csekély részét lehetett kielégíteni azoknak, kik jegyet kértek. Dr. *Feilchenfeld* poseni főrabbi mondta az ünnepi beszédet. Midőn a jubilánst felhívták a tórahhoz, a kar megható dalt énekelt. — Az istentisztelet után a küldöttségeket fogadta az agg Hildesheimer rabbi. A központi bizottság nevében dr. *Blumenthal* egészségügyi tanácsos mondott beszédet. *Halberstadt* szülővárosa is küldöttségileg üdvözölte Hildesheimert. *Kismárton* községének nevében a küldöttség vezetője, dr. *Fischer* Sándor kijelentette, hogy a község annak emlékére, hogy a jubiláns tizennyolcz évig volt lelki feje, egy Hildesheimer alapítvány létesítését határozta el. Együttal átadta a remek kiállítású, klasszikus héberséggel irt üdvözlő iratot. — Magyarországból még a budapesti rabbiképző intézet hallgatóinak theologiai egylete és a budapesti magyar zsidó hitközségi hivatalnokok egylete a *miskolczi, nyitrai, pászsonyi, szombathelyi,* stb., zsidó hitközségek üdvözölték a jubilánst. A disztrakomán természetesen szintén nagy óvácziókban részesítették az agg rabbit. — Másnap a rabbiszeminariumban fejezték a hallgatók részéről rektoruknak felajánlott tórah tekereset, és ez alkalommal dr. *Klein* Salamon mondott nagyhatású beszédet. A hittani iskola növendékei is ünnepélyt rendeztek szeretett igazgatójuk tiszteletére. A központi bizottság disztrakomája és a *Dibbuk Chawerim* egylet ünnepélye fejezték be a nagy-szerű jubileumot. Alkalmi diszmű is jelent meg igen bő tartalommal.

— **Chief-rabbi választás.** A londoni United Synagogue legutóbbi választmányi ülése, oly látogatott volt, mint soha azelőtt. A tagok rendkívüli érdeklődését megmagyarázza az a körülmény, hogy a főrabbi választására vonatkozó előértekezlet állott napirenden. A tárgyalást *Rotschild* lord elnök nyitotta meg, ki örömmel konstataulta, hogy a zsidóság mily kiváló sulyt helyez arra, hogy ki legyen lelki feje. A legutóbbi husz év alatt a londoni zsidók viszonyai nagyon megváltoztak; azelőtt Whitechapelban lakott a tekintélyesebb zsidóság zöme, de most már nincs ott a befolyásos zsidóság székhelye. Mind a mellett az új chief rabbinak legnagyobb mértékben fenn kell tartania az érintkezést Eastend 50,000-nyi zsidó lakosságával, és érvényesítenie kell egész befolyását, hogy a legnagyobb-részt szegény emberek anyagi és erkölesi helyzetét javítsa. Áttért ezután a lord arra a lapunkban már említett pártharczra is, mely szerint többféle reformokat óhajtanak, mások meg a legszigorubb konzervativismus hívét kívánják mielőbb kinevezetelni. E kérdésben sem az elnök, sem a választmány egyelőre nem nyilatkoztak; elhatározta azonban az ülés, hogy hívassanak meg a londoni és vidéki zsinagógák képviselői, kik majd az United Synagogue vezérférfiai-val együtt döntsenek a jelölések ügyében. *Montagu* Samuel a parlament tagja és a Federation megteremtője is ebben az értelemben nyilatkozott.

— **Vérvád Damaskusban.** A hirhadt 1840-iki damaskusi ritualis pernek kevés híján párja akadt; Damaskusból írják ugyanis, hogy ott április 6-án eltűnt egy keresztény gyermek, kinek anyja azt beszélte, hogy a zsidók rabolták el magzatát. Az asszony panaszkodása nagy izgatottságot okozott, mely nöltön nölt, míg aztán az első gör. kel. husvéti napon kitörésre került. Az napon több keresztény fiatal ember betegre vert egy zsidó embert, majd meg egy zsidó leányt és az Alliance-iskola egy növendékét kineztek meg. Ez utóbbi becsalták egy házba, hol két kapuczinus barát vallasra fogta az iránt, hogy mit tud arról, hogy a maczeszhez keresztény vér szükséges. A váli rendörököt küldött ugyan a városnegyedbe, de azért a zavargások folytatódttak. Másnap a keresztények egy zsidó temetkezési menetet inzultáltak, mely aztán csak zsendárok oltalma mellett haladhatott a temetőig. Ugyanakkor kiraboltak egy zsidó takácsot és egy rabbit is üldözöbe vettek. A félelem már annyira hágott, hogy sok zsidó már fel sem merte nyitni üzletét. *Abulafia* főrabbi ekkor elment a válihoz, hogy panaszt emeljen; a váli szivesen fogadta, és megígérte, hogy örködni fog, hogy baj ne lörténjék, de azért a zsidóság örökös aggodalmak közt él. Arról beszéltek, hogy a keresztények fegyveresen meg akarják támadni szombaton a zsinagógát. — A gyermek holttestét végre megtalálták egy keresztény kuljában; szerencsére oly állapotban volt még, hogy nem lehetett tagadni az azonosságot,

és így azt is konstatálhatták, hogy nyoma sincs vérvételnek. — *Dickson* angol konzul is pártját fogta a zsidóknak, a francia konzul azonban mitsem törődött velük.

— **Carnot** a francia köztársaság elnöke legutóbbi körútjában több zsidó küldöttséget is fogadott; így Marseillen, hol a rabbinak személyesen nyújtotta át az akadémiai tiszti jelvényt. A rabbikat és a konzisztoriumok tagjait mindenütt meghívták a hivatalos lakomákhoz.

— **Rabbi Lebrecht**, Bajorország volt legidősebb zsidó papja, ki csak nem rég ülte meg ötven éves jubileumát, élete 92. évében meghalt. Hívei rendkívüli részvétele mellett kísérték örök nyugalomra.

— **Talmud az egyetemen.** Schiller-Szinessy tanár, kinek elhunytáról nem rég kellett megemlékeznünk, tudvalevőleg tanár volt a cambridgei egyetemen, hol a talmudot és a héber irodalom egyéb ágairól tartott nagyérdekű előadásokat — Állása még nincs betöltve, de a tanodai bizottság már elhatározta, hogy a legfőbb hatóságnak ajánlani fogja a tanszék mielőbbi betöltését.

— **Az anglo Jewish Association,** melynek működéséről már ismételt megemlékeztünk, mint Londonból írják, a napokban bankettet rendezett, melyen sir *Goldsmid* Julian elnökölt. Az egyesület, melynek egyik főcélja külföldi zsidó iskolák segélyezése, jelenleg 11,000 gyermek taníttatásáról gondoskodik és különösen Törökországban és Észak-Afrikában támogat számos iskolát. *Mundella*, volt közoktatásügyi miniszter is részt vett a lakomában, melynek folyamán határos felköszöntőt mondott. Kijelentette, hogy az angol zsidó iskolák mintaszerűek. Érthetetlen előtte, hogy Németországban, hol pedig a közoktatási viszonyok nagyon jók, a felekezeti és fajgyűlölet oly nagy mérvet ölthetett, mint az jelenleg történik. — *Bradlaugh* is elítélőleg nyilatkozott az antiszemitizmusról. — A bankettén jótékonyezélu gyűjtést is rendeztek, mely 1400 font sterlinget eredményezett.

— **Konstantinápolyból** írják, hogy a *Manika* című török hírlap közlése szerint kétszáz orosz zsidó család telepítési kérelemmel fordult a török kormányhoz, mely azonban még nem határozott ebben az ügyben.

— **A kivándorlás ellen.** A szentpétervári *Woschod* erélyesen inti a zsidókat, hogy ne vándoroljanak ki Palesztinába és Amerikába. Figyelmeztet arra, hogy a palesztinai és szíriai kézművesek segélyezésére alakult egyesület, valamint a Newyorkban orosz kivándorlók *gyermekének* segélyezésére létesült egyesület (mely *Hirsch* bárótól évi 120,000 dollar szubvenziót kap) nem támogatják az *ujjman* érkező idegeneket. Oroszországból a lefolyt 10 év alatt körülbelül 200,000 zsidó vándorolt ki.

— **Engel Frigyes** ismert szocialista Londonból a bécsi *Arbeiterzeitung*hoz levelet intézett, melyben felhívja az osztrák munkásokat, hogy határozottan tartózkodjanak az antiszemitizmustól. «Az antiszemitizmus — írja — hátramaradt kultúra jele, s azért csak Poroszországban, Ausztriában és Oroszországban található. Ha Angliában vagy Amerikában akarna valaki antiszemitáskodni, azt egyszerűen kinevetnék. *Drumont* sikerei csak püнкösdi királyság volt. — Csak a porosz bocksoros nemesség, a junkerek, kik 10000 márka jövedelem mellett 20000 márkát költenek és azért üzserások kezeibe esnek, a tőke áldozataivá lett kiskereskedők és kisiparosok képezik az antiszemitizmus gárdáját. — Egész Észak-Amerikában, hol oly milliomosok vannak, kiknek gazdasága rongyos márkákban, frankokban vagy forintokban ki sem mondható, nincs e milliomosok közt, kikhez képest a Rotschildok valószínű koldusok, egyetlen zsidó sem. Hiszen magában Angliában is Rotschild szerény anyagi helyzetben levő tőkepénzes a Westminsteri herceghez képest. — Az antiszemitizmus csak reakciója a középkori elpusztuló társadalmi rétegeknek . . . Aztán meg hozzájárul, hogy az antiszemitizmus épenséggel nincs tisztában önmagával; nem is ismeri a zsidókat, kiket üldöz, különben tudhatná, hogy Angliában, Amerikában — hála a kelet-európai antiszemitáknak, — Törökországban — hála a spanyol inkuizíciónak, — ezer meg ezer zsidó proletár él, és ezeket a zsidó munkásokat használják ki legjobban legembertelenebbül Angolországban az utolsó 12 hóban háromszor sztrájkoltak zsidó munkások; hogy lehet ily körülmények közt antiszemitizmushoz fordulnunk, mikor a tőke ellen küzdünk!

— **Romában** a zsidó hitközség főrabbijává *Ehrenreich* Mozes rabbit és tanárt választották meg. *Ehrenreich* azelőtt elnöke volt a rabbi szemináriumnak; e pozícion dr. *Czvi* Benedetti követi.

— **Miszgab Ladach** név alatt betegsegélyző egyesület működik Jeruzsálemben, még pedig igen szép sikerrel. Kitűnt ez a lefolyt évben is, midőn az influenza és dinga-betegség következtében a betegek száma roppant mérvet öltött. Az egyesület bevétele 19,895 frank volt, mivel szemben a kiadások 27,220 frankra rugtak.

— **Lord Roseberry** a londoni községtanács elnöke a siketnemák oktatásának fejlesztésére alakult egyesület legutóbb tartott lakomáján, melynek folyamán *Isaac* lordmayer megemlékezett az egyesület nagy jóttevőjéről. *Rothschild* Mayr bárónőről, így szólt: »Anglia fővárosának sohasem volt jobb lordmayerje, mint a mostani, kinnél buzgóbban senkisé megpartfogolja a szegényeket és szerencsétleneket. A zsidók jótékonyága oly tényekben nyilvánul, melyek méltán kiérdemelték Nagybritánia feltétlen elismerését és háliját.« A jelen volt díszes közönség zajosan megjelenezte lord Roseberryt és sir *Isaac* Henryt.

— **Viktoria királynő Rotschildnál.** Londonból írják, hogy az angol királynő meglátogatta Rothschild bárót ennek waddesdoni uradalmán, mely Buckinghamshirban van 7 mértföldnyire Aylesburgtól. A fejedelemasszony *Ballenberg* Henrik herczeg és neje kíséretében különvonaton indult Windsorból Aylesburgba, hol fényes fogadtatásban részesítették. *Rothschild* báró a királyi vendég tiszteteletére nagyszerű ünnepélyt rendezett, melyet külön e czélra épült emelvényről *ötvenezer ember* nézett végig. A királynő három óráig tartózkodott a kástélyban és távozásakor ismételten adott kifejezést elragadtatásának.

— **A bécsi izr. vakok intézetében** néhány nap előtt tartották meg a vizsgát, melyen nagyszámu igen diszes közönség volt jelen. Az intézet működése mintaszerű és a vizsga eredménye méltán vivta ki a jelen voltak legnagyobb elismerését.

— **Sonnenthal Felix lovag,** *Sonnenthal* Adolf világhírű színművész fia vasárnap vette nőül Bécsben *Koritschner* Adél kisasszonyt, *Koritschner* Mórnak, a lünderbank helyettes igazgatójának leányát. A templom már egy órával az esküvő előtt annyira megtelt, hogy csak nagy nehezen lehetett a rendet fenntartani. A mátkapárhoz dr. *Jellinek* intézett nagyhatású beszédet.

— **Zsidóüldözések Oroszországban.** Az orosz zsidókra nézve fennálló nagymérvű korlátozásokat és megszorításokat valószínűleg ki fogják terjeszteni a visztulai kerületre is. Mint Varsóból írják, a *Mengen* báró elnöklete alatt működő bizottság már kidolgozta az erre vonatkozó javaslatot. E szerint zsidó legalább is 500 holdas birtokot vehet és birhat. Kisebb birtokot 3—5 év alatt kénytelen eladni. Birtokot bérelnie nem szabad. Zsidó vidéken nem lakhatik; kivételt csak a 600 holdas földbirtokosok és a gyárosok családjaikkal képeznek. Fürdőhelyeken és nyári lakokban csak kormányzói engedéllyel lakhatnak. Zsidó csak oly gyárat birhat, melyben legalább 16 munkás nyer foglalkozást. Ugylátszik, az orosz kormány csak milliomos zsidókat tűr meg szívesen, a szegényeket azonban lehetőleg ki irtaná a birodalom színéről.

— **Kamaraművésznő.** A bécsi hivatalos lap e héten közölte, hogy *Fráukl-Joel* Gabriella asszony kitűnő hirnevű zongoraművésznőt a király kinevezte kamaraművésznővé; ő a harmadik nő, kit e különletés ér; kivüle még Schumann Klára és Menter Zsafia dícselkedhetnek e czímmel.

— **Kedélyes antiszemita.** Majnamenti Frankfurtban történt, hogy egy kereskedő levelet intézett egy *Frisch* nevű lipesei vevőjéhez. A czimben azonban a z betű kimaradt és a levelet *Frisch* Tódor hirdt antiszemitanak kézbesítették. Ez aztán mindenféle glossákkal látta el az iratot. »Már hogy lehet zsidónál vásárolni? Jaj be illatos neve is van ennek a firmának« stb. e féle megjegyzéseket irt a levélre, aztán mellékelve hozzá egy antiszemita röpiratot, visz-

szaküldte a kereskedőnek. Ez panaszt emelt az ügyészségnél levéltitok megsértése miatt, de panaszát el nem fogadták és a becsületsértési perrel polgári bírósághoz utasították. Kissé különös, hogy az ügyészség nem látja abban a levéltitok megsértését, ha valaki sajátjaként bánik a világosan nem neki szóló levéllel. Az ilyen *Frischek* méltán megérdemelnék, hogy bottal tanítsák meg őket becsültre.

— **Paderborn** vestfaliai helységben zsidó árvaház áll fenn, mely valóban igen dícséretes módon működik, a mi a rendkívüli pártfogásnak köszönhető, melyben a zsidó lakosság részesíti. Két év előtt dr. *Bamberger* berlini egészségügyi tanácsos hagyományozott neki nagy összeget, legujabban pedig *Meyerhoff* Mór és Zsafia hagytak ötvenezer márkát az intézetre. Ez az összeg csak évek mulva lesz felhasználható, mert a végrendelezők azt kívánták, hogy egy ideig érintetlenül kamatoztassák az alapítványt. Jelenleg 55 gyermek van az intézetben; 24 a Rajna-vidékéről és 31 Westfaliából.

— **Cincinatiban** nemrég avatták fel az új zsidó kórházat, mely egyike a város legnagyobb intézményeinek. A kórház létesülése különösen több jólékony hölgy buzgolkodásának köszönhető. Van külön gyógyszerháza és az ápoló személyzetten kívül tizenkét orvos működik a betegek körül.

— **Szétugraszott antiszemiták.** *Halle*-ban is próbáltak szerencsét a gyűlölködés tanának hirdetői; valamelyik vállalkozó szellemű antiszemita az ottani új színházban felolvasást akart tartani a zsidóságról és a szocial-demokracziáról; 30 fillérért vesztegette a belépti jegyeket. A jó szászok azonban nem voltak eléggé fogékonyak a magasztos tanok iránt s csakhamar verekedés támadt, minek az lett a vége, hogy a rendőrség szétozlatta a gyülekezetet és tíz embert hűvösre tett.

— **Nemesszivűség.** *Armstedt* Jakab Rigának egyik leggazdagabb kereskedője meghalt; végrendeletében 360,000 rubelt hagyományozott egy szegények háza alapítására. Az intézet jótéteményében *felekezeti és nemzetiégi különbség nélkül* mindeaki részesülhet,

— **Nők, mint szabadkőmivesek.** A magdeburgi *Izraelitische Wochenschrift* írja, hogy a *B'ne Brit* rend, melynek különösen Cincinatiban és Newyorkban van sok tagja, valószínűleg nők számára is meg fog nyilni. Élénk mozgalom indult meg ugyanis az iránt, hogy a szövetkezet nőket is vegyen fel kebelebe még pedig a férfakkal egészen egyenlő jogkörrel. Az indítvány elfogadása csak javára válhatnék az egyesületnek.

— **Lagboómer Smyrnaban.** Smyrnában évente nagy ünnepélyességgel ülik meg lagboómer napját, melyen a Rabbi Akiba 24 ezer tanulói közt kiűtött ragályos betegség véget ért. Ez a nap összeesik rabbi Simon ben-yochai halálával, és úgy látszik épen rabbi

Simon hagyta meg e nap megünneplését. A máskor est idején nyugodt utcákon lagboómer estéjén feltűnően élénknek; majdnem minden házban mulatnak nem a nélkül, hogy mindenféle ezeremóniák mellett jótékony czélokra is gyűjtsenek egy kis összeget. Kadist is imádkoznak és a bar-yochai dalt éneklék rabbi Simon tiszteletére.

— **Kegyetlenség.** *Burduseni* románországi helységben lüz lámadt, melynek rövid idő alatt száz, többnyire zsidók tulajdonát képező ház esett áldozatul. Kétszáz zsidó család lett hajléktalanná, és a legnagyobb nyomor ütötte fel közlük tanyáját. A *szucsavai* zsidó hitközség előljárósága hatszáz kenyeret és egyéb adományokat akart a szerencsétlenek közé szétosztani, de a román határbiztos nem engedte az élelmi czikkeket elszállítani akármennyire könyörögtek neki. Valóban érthetetlen kegyetlenség.

— **Doktor ur akarna lenni.** Prágából írják, hogy a kormány hivatalvesztésre ítélte *Schwarz* M. gablonzi kántort, ki az utolsó években a rabbi funkcióit is végezte. *Schwarz* hiúságának esett áldozatul. Meg akarta vesztegetni egy svajeci egyetem dekánját, hogy pénzért szerezzen neki doktori diplomát. *Schwarz* még mások számára is kívánt doktori diplomákat vásárolni. A dékán azonban az osztrák-magyar követtséghez küldte a leveleket, és ily uton jutott a dolog a kormány tudomására.

— **Bodenstein M. J.** berlini diszletfestő, ki e minőségében legjobb hírnévnek örvendett, meghalt. Hogy mily népszerű volt az elhunyt, az kitűnt temetésén, melyen óriási közönség jelent meg. Több mint ezer festősegéd vett részt testületileg a temetésben. Számos jótékony egylet is volt ott zászlókkal. Közel 300 kocsit jelezte be az impozáns menetet.

Zsidó szószék.

(Folytatás.)

Természetes, hogy a terjedelmes jeruzsalmi templomban felügyelet is uralkodott, melyet a papság egy előkelő tagja vitt. E hivatal birtokosa »az örökkévaló házában főfelügyelője« címét viselte. Új dolog volt, hogy e felügyelőre azt a jogot ruházták, hogy a templomban a néphez tartott beszédek felett is ellenőrködjen és tartalmuk szerint megakadályozza, vagy megbüntesse őket. A 29. fejt. 26. versc ki is emeli a nem állami és profétai szókokok feletti felügyeletet, valamint a kalodába zárás és bilineselés jogát. A 27. v szemére hányja az akkori felügyelőnek, hogy nem akadályozta Jeremiást beszédeiben és leveleinek Babilonba való küldésében. A 20. fejt. arról is értesít, hogy Paskur főfelügyelő Jeremiást, ki szintén pap volt, bilinesbe verette és kalodába záratta. Hogy Jeremiást e sanyargatások nem akadályozták meg szókoki és profétai működésében, az ismeretes. De a gyalázatos bánásmód keserű érzelmekkel töltötte el, miknek a 20. fejt. 7. versében mélyen érzett kifejezést ad.

Oly eset van tehát előttünk, hol az isteni tan hirdetésének, a szigorú erkölcsre s különösen az igazságosságra buzdításnak, az egyptomi pogányság előtti, intelmeknek ellenére kel a politikai hatalom és a pap-

ság szolgálai szelleme, hogy erőszakkal és a legkeményebb büntetésekkel meg vonja a szót az isteni ihletésű profétától.

Meggondolandó, hogy mily jelentősége volt a zsidó profétaságnak nem csak a zsidóságra, hanem az egész emberiségre nézve, mily veszteség fenyegette a legkésőbbi ivadékokat is, ha a profétákat hallgatásra, elnémulásra szorították volna. És így teljesedésbe ment a proféta szava: a kaldei király jött, feldulta és szétrombolta Jeruzsalem, száműzetésbe vitt fejedelmeket, papokat és népet és az ország elpusztulva, romok tanyájává lett.

Ez már rég eltűnt idők eseménye; a nagyból kicsinység, nagyon csekély kicsinység lett. De a csekély a nagytól tanuljon. A zsidó szószéknek kell, hogy szabad legyen. A község azért választja a szókokot, hogy legjobb tudása és lelkiismerete szerint hirdesse a zsidóság igazságait, és ezek mérve szerint ismertesse az életet. Ebben önkényes és személyes korlátok közzé nem szorítható. Nem szabad neki előírni, hogy mit kell hirdetni, és mit nem. Ha véleménykülömbőség támad és pedig jelentékeny konfliktus az előljáróság vagy a hitközség többsége közt egyrészt, másrészt a hitszónok között, a két párt egyike se akarjon panaszos és bíró lenni egy személyben. Biróságot kell választaniok, melyhez a hitszónok az egyik, az előljáróság a másik szakértőt és ezek ketten a harmadik szakértőt választják. Ennek ítélete döntsön.

Ezt az intézkedést csak fel kell venni a községi szabályzatba, vagy az egyes szerződésbe, hogy minden fenn említett bajt megakadályozzon. A szószéki paragrafus védelmére szolgáljon a szószéknek az önkénykedés ellen, anélkül azonban, hogy ezért megengedjék a hitszónok féktelensége.

Dr. Philipson Lajos.

— **Budapest főváros kölcsöne.** Az aláírási fölhívás a Budapest fővárosi 1890. évi 4½ százalékos 25 millió forintnyi névértékű kölcsönnek 15 millió névértékű forintnyi összegű kötvényeire megjelent. A magyar általános hitelbank, a pesti hazai első takarékpénztár-egyesület, a magyar leszámítoló- és pénzváltó bank, a pesti magyar jelzálogbank becsatolták ki. Megjegyezzük, hogy ezen kölcsön első sorban az 1870. évi 6 százalékkal kamatozó 3 millió forintos, az 1871. évi 6%-kal kamatozó 5 millió forintos és az 1880. évi 5%-kal kamatozó 6 millió forintos három rendbeli fővárosi törlesztési kölcsönök még ki nem sorsolt, forgalomban lévő kötvényeinek, valamint a főváros 2½ millió forintos függő kölcsönének konvertálására, illetőleg visszafizetésére, fennmaradó részében közérdekű beruházásokra fordítandó.

Az ezen kölcsön kamatai és tőketörlesztési részletei fejében évenként fizetendő összeg biztosítására szolgál Budapest fővárosnak minden javadalma és jövedelme. E kölcsön kötvényeinek, valamint az azokon levő kamatszelvek teljes bélyegilleték- és adómentességét az 1889. évi XXXII. t. cikk biztosítja. A kölcsön 100 frtos, 1000 frtos és 5000 frtos, bemutatásra szóló részkötvényekben becsatolják ki. A kötvények után évi 4½% kamat fizetnek minden év január 1-én és július 1-én lejárató félévi utólagos részletekben. Minden egyes részkötvény 50 darab kamatszelvevénytel és a további 50 darab kamatszelvevényre vonatkozó utalványtal van ellátva. A kamatszelvevények elsője kivételesen 1890. június 1-től dec. végéig terjedő 7 havi időközre szól.

Ezen kölcsön a kötvények hátlapján levő törlesztési terv szerint 1890. július 1-étől számítandó 50 év alatt törlesztetik. A kisorsolás félévenként minden év január 1-én és július 1-én, a beváltás pedig a kisorsolás napjától szinitott hat h5 letelté után-történik. Az első sorsolás kivételesen 1890. október 1-én tartatik s ez alkalommal kisorsolt kötvények már három hó mulva, azaz 1891. január 1-én kerülnek visszafizetésre. Ezen köl-

csönnek felmondása, vagy nagyobb mérvű kisorsolása 1895. július hó 1-éig ki van zárva. Budapest főváros a kölesönkötvényeknek a budapesti és bécsi tőzsdén leendő jegyzéséről gondoskodik.

Az aláírás jelen fölhívás közzétételétől június hó 7-ig bezárólag az említett pénzüzeteknél történik a szokásos üzleti órákban a $4\frac{1}{2}\%$ -os kötvényekre, melyekért a felmondott 6% -os, vagy 5% -os régi kötvények adatnak cserébe, 1890. június hó 7-én, szombaton a készpénzfizetés melletti aláírás fog végebe menni.

Pályázati hirdetés.

I. **A csurgói izr. hitközség** pályázatot hirdet **egy tanítói állásra**, a mely **500 frt.** évi fizetéssel és szabad lakással van javadalmazva. A pályázótól megkivántatik, hogy okleveles tanító s a kántori teendők végzésére alkalmas legyen.

II. **Egy sóchet ubódek**, kóré és móhel állására, a mely évi **300 frttal**, szabad lakással és mellékjövedelmekkel javadalmaztatik.

A pályázat határideje július 1.

A tanítói állás szeptember 1-én töltendő be. Csurgó, 1890. május hó 23-án.

Kohn József
elnök.

55. sz. 1890.

Pályázat.

A czeplédi izraelita hitközségnél egy **700 frt** évi fizetés, természetbeni lakás, fél sechita és egyéb szokásos mellékjövedelemmel javadalmazott **kántori** állomás töltendő be.

Pályázóktól megköveteltetik, hogy sóchet-ubódek és kóréh legyenek. Pályázók, pályázati kérvényükkel kapcsolatban eddigi működésük, vallás-erköles életük és családi állapotukat kitüntető bizonyítványukat is kötelesek beküldeni. Pályázati kérvények f. évi július hó 15-ig aláírott hitközség elnökségéhez intézendők. Próbaímadkozásra csakis az előjáróság által meghívottak bocsáttatnak. A választás augusztus hó első napjaiban fog megejteni és csakis a megválasztottnak fognak az előjáróság által meghatározandó utiköltségek megtéríteni.

Az állomás f. é. szeptember hó 1-én töltendő be.

Czepléden, 1890. évi május hó 15-én.

A czeplédi izraelita hitközség előjárósága:

Ransburg Adolf

hitk. jegyző.

Váradai Dávid

hitk. elnök.

Pályázat.

A congressusi határozatok alapján álló **nagyvárad** izraelita hitközségnél üresedésben levő következő állásokra nyittatik pályázat:

1. A **főkántori** állásra, kitől kivántatik, hogy zeneileg képzett, énekkar- és orgonakisérel melletti éneke és iskolai énektanításra képes, baritonhangú kántor és kóre legyen. Évi fizetés **800 frt**, **200 frt** lakbér és a szokásos mellékjövedelmek. Oly pályázó, ki az elemi népiskolákban a **hittant** magyar nyelven előadni képes, külön **200 frt** évi fizetésben részesül.

2. A **karvezetői** állásra, kitől megkivántatik, hogy a templomi énekkar tanítására kellő képességgel s a zenében megfelelő jártassággal bírjon, a magyar nyelvet szóban és írásban bírja és hogy tenorhangú legyen. Évi fizetés **400 frt**; de ha az elemi népiskolákban a **hittant** magyar nyelven előadni képes, külön **200 frt** évi fizetésben részesül.

3. **Két metszői** állásra, kiktől megkivántatik, hogy sóchet ubódek legyenek. Évi fizetés **500 frt** és **140 frt** lakbér. Előnyben részesül a Mohel.

Pályázati kérvények, melyekhez képzettség-, eddigi működés-, kor-, családi viszonyok- s kifogástalan vallás-erkölesös előéletéről tanuskodó bizonyítványok csatolandók, f. évi június 15-ig alulírt elnökhöz küldendők be.

Próbaénekekre csak erre meghívottak bocsáttatnak s az utiköltségek csak a megválasztottnak térítetnek meg.

Nagyvárad, 1890. május 7-én.

Adler Ignác
elnök.

Váradai Mór
jegyző.

MATTONI ERZSÉBET SÓSFÜRDŐJE

gyógyhely BUDAPESTEN, (Budán).

M e g n y i t á s á p r i l i s h ó 28-á n.
Kiváló gyógyhatással bír

női bajokban és altesti bántalmakban

Rendelő orvos: dr. BRUCK J. (vigadó-tér 1. sz.)

Egészséges fekvés, - jutányos lakások, - jó vendéglő.
Pontos közlekedés a társaskocsikon reggeli 5 órától kezdve.

Állomási hely: Ferencz József-tér, a régi Lloyd-épület közelében.